

*Паньків Давид,
студент архітектурного факультету КНУБА
Науковий керівник: д.і.н., проф. Деревінський В.Ф.*

АРХІТЕКТУРА ЯК ЗАСІБ МАНІПУЛЯЦІЇ

Ми міряємо архітектуру власним тілом. У Генріха Вельфліна є гарне визначення, що лягло в основу сприйняття архітектури в текстах кінця ХІХ – початку ХХ століття. «Ми сприймаємо речі в аналогії із власним тілом». То, як ми відчуваємося у просторі, ми переносимо на навколишні об'єкти. Уявлення людини про своє положення в просторі має велике прикладне значення з програмуванням деяких архітектурних ефектів. Наприклад, усе, що стосується розмірів в архітектурі та великих, в прямому сенсі, архітектурних форм.

Існує дуже важливий у класичній архітектурній теорії перехід від горизонталі до вертикалі. Доречно було б згадати легенду, яку розповідає Вітрувій, про те, що в основу доричної колони покладено пропорційну закономірність чоловічої атлетичної фігури, в якій стопа 7 разів поміщається в її зріст. Таким чином, ми отримуємо гармонійну колону, нижній діаметр якої вкладається 7 разів в її висоту. Отримуємо перехід від плану до вертикальної проєкції. Це лягає в основу логіки проєктування та осмислення архітектури за Вітрувієм. Цей рух у просторі є тим, що дозволяє співвідносити себе з довколишнім світом.

Але простір є також дуже важливим інструментом політичного контролю та його технологією. Для сприйняття предмету у просторі людині важливо знати її розмір, розташування у цьому просторі та співвідношення, які закладені у побудову цього предмету. В архітектурі ХХ століття ми спостерігаємо жагу різних політичних режимів, різних майстрів до створення найбільшого та найголовнішого пам'ятника всіх часів та народів. Особливо яскраво ми бачимо це змагання між тоталітарними режимами. В нацистській архітектурі це було прагнення побудувати найграндіозніший Палац з'їздів та реалізувати відомий проєкт Альберта Шпеера з реконструкції Берліну під всесвітню столицю. Це саме проєкт зі створення чогось грандіозного. Сама технологія програмування вражень в архітектурі добре розроблена та проста.

ХХ століття досконало освоїло технології програмування різних вражень і емоцій: ми знаємо, як поставити стіл в кабінеті начальника, щоб підлеглий відчував себе ніким; як пофарбувати стіни, щоб приміщення здавалося більше або затишніше тощо. Також можна згадати історії про довгі, гнітючі коридори Рейхсканцелярії, спроектований Шпеером. Поки іноземні послы доходили до кабінету

канцлера, який знаходився в самому кінці будівлі, вони відчували страх. Ці ефекти – те, з чим архітектура ХХ століття сильно пов'язана.

В період змагання між собою тоталітарних режимів або наддержав того часу важливу роль грали розміри будівель. В цей час радянська архітектура горить ідеєю «Дворца Советов», який неодмінно має стати показником величі радянського союзу. І, звичайно, бути вищим за диво тогочасної інженерної думки Емпайр-Стейт-Білдінг. В Німеччині на противагу цьому проєкту розробляли не найвищий, але найбільший за площею зал з найбільшим куполом. Це може здатися дрібницями, та в ідеологічному плані це має величезне значення. Коли йде мова про створення грандіозного, ми розуміємо, що це заклик до придушення. Ваша свобода стає побічним ефектом від цієї грандіозності.

Як приклад, можемо згадати стадіони ХХ століття. Головною метою походу на стадіон був виплиск емоцій. Це головна причина любові до футболу серед простих людей. В умовах тоталітаризму, скутості та нестачі свободи це був ледве не єдиний спосіб розрядки. Особливо після війни, коли люди були налякані жахіттями, що ставалися на їх очах, поверталися у світ, де їм доводилося стискатися, прогинатися під систему. Тому потрібно було місце, де можна було б виплеснути свої емоції. Стадіон був саме таким місцем. В 1950-х роках на стадіоні імені Кірова був встановлений рекорд з кількості вболівальників – 110 тисяч осіб. Внаслідок великого натовпу зменшувалась можливість контролю. Підтвердженням цього є картинка з чоловіком, що єдиний з натовпу не вітає спуск на воду військового судна на нацистському з'їзді. Натовп надає деякий простір свободи.

Водночас простір та розміри є не тільки інструментом програмування емоцій, а й політико-економічного контролю. Як можна керувати людьми у ХХ столітті? По-перше, політично, через певні політичні партії. По-друге, економічний контроль. Про це гарно писав Бродський у творі «Путешествие в Стамбул», що певний рівень бідності людей, змушує їх проводити життя у певному мінімальному рівні існування.

І є третій важливий тип контролю. Просто змусьте людей усе життя ходити. Це просторовий контроль. Коли простір виступає соціальним регулятором. Дуже сильно це помітно у Версальському парку з його гігантським каналом. Ви розумієте, що відстані такі, що з однієї точки в іншу вам треба йти щонайменше півгодини. І одразу люди починають поділятися на тих, хто піде пішки, а хто буде верхи. Це і є соціальним регулятором. Одразу виникає нерівність між людьми і це тільки через відстані.

Кожна культура має якісь стандарти часу, які вважається допустимим витратити даремно. Скажімо, коли ви купуєте нерухомість, 15 хвилин від метро – нормально, а 20 – вже забагато. Так й величезні площі, на подолання яких вам потрібно 30 хвилин (наприклад, в радянських проєктах середини століття) – теж інструмент соціального контролю, соціального поділу. Тому технології роботи з простором дуже багато говорять про культуру, для якої вона створена.

Через здатність архітектури до програмування певних емоцій та налаштування людей на певний ідеологічний устрій її можна назвати засобом маніпуляції, який широко використовувався на службі у тоталітарних державах ХХ століття.

Список використаних джерел та літератури

1. Михайлов Б.П. Витрувий и Эллада. Основы античной теории архитектуры. — М.: Стройиздат, 1967. — 280 с
2. Шпеер, Альберт / Матвеева А. Г. // Шервуд — Яя. — М. : Большая российская энциклопедия, 2017. — С. 91. — (Большая российская энциклопедия : [в 35 т.] / гл. ред. Ю. С. Осипов ; 2004—2017, т. 35).
3. Залесский К. А. Кто был кто в Третьем рейхе: Биографический энциклопедический словарь.. — М.: ООО «Издательство АСТ»: ООО «Издательство Астрель», 2002. — С. 750–753. — 942 [2] с.
4. Рыков А. В. Формализм, авангард, классика. Генрих Вельфлин как теоретик искусства
5. Барбишев Е. Формообразующие структуры и архитектурная форма / Е. Барбишев, Г. Сомов — М.: Архитектура СССР. 1990 — 80 с.

*Пешкова Олександра,
студентка архітектурного факультету КНУБА
Науковий керівник: д.і.н., проф. Деревінський В.Ф.*

ВПЛИВ МАСОНСТВА НА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ СВІДОМОСТІ УКРАЇНЦІВ У ХХІ СТ.

Масонство – це морально-етичний рух у вигляді закритої організації. Членами масонських лож стають люди-шукачі, які прагнуть самовдосконалення і прагнуть відстоювати свою систему поглядів на світ. Ці братства є інтернаціональним феноменом.

Згідно з законопроектом Тараса Чорновола, «вступ у масонську організацію декларує відмову від виконання законів України» і є